

Вступ

В цей період історії науки бути еволюційним психологом особливо захопливо. Більшість вчених діють у рамках давно усталених парадигм. А от еволюційна психологія є революційно новою наукою, справжнім синтезом сучасних принципів психології та еволюційної біології. Сподіваюся, ця книга зробить свій простий внесок у наукову революцію, яка закладе фундамент психології майбутнього. З моменту публікації першого видання цієї книжки, яке завоювало низку почесних нагород, у царині еволюційної психології було проведено безліч нових досліджень. У галузі еволюційної психології розпочато випуск нових періодичних видань, а обсяг публікацій з еволюційної психології у провідних спеціалізованих психологічних журналах неухильно зростає. Нові курси лекцій з еволюційної психології читають у коледжах і університетах по всьому світу. У науковому знанні ще багато “білих плям”, кожне нове відкриття приносить нові питання і містить вказівки на нові напрямки майбутніх досліджень. Еволюційна психологія як наука обіцяє нам практично нескінченну кількість нових емпіричних відкриттів і теоретичних нововведень. Професор Гарвардського університету Стівен Пінкер стверджує: “У вивченні людської природи існують важливі області людського досвіду — почуття краси, материнства, спорідненості, моралі, співпраці, сексуальності, насильства, — в яких еволюційна психологія є єдиною логічно чіткою і послідовною теорією” [Pinker, 2002, p. 135].

Чарльза Дарвіна по праву слід вважати першим еволюційним психологом, оскільки в кінці свого класичного трактату *Про походження видів* він передбачив: “Насмілюся припустити, що в далекому майбутньому з’являться поля для набагато важливіших наукових досліджень. Психологія базуватиметься на новому фундаменті”. За більш ніж 150 років, після низки невдалих стартів і помилок, нарешті з’являється наука еволюційної психології. Мета книги — викласти основи цієї нової науки і познайомити читачів з вражаючими відкриттями видатних представників еволюційної психології.

Коли автор вперше почав займатися дослідженнями в галузі еволюційної психології в 1981 р. як старший викладач Гарвардського університету, теоретичних робіт з еволюції людини було більш ніж достатньо, при цьому емпіричні дослідження, які би підтверджували ці теоретичні дослідження, практично не проводилися. Частково проблема полягала в тому, що вчені, які цікавилися еволюцією, не могли побудувати міст між великими еволюційними теоріями і реальними науковими дослідженнями людської поведінки. Сьогодні значна частина цього мосту

вже побудована завдяки концептуальним проривам і чималій кількості важливих експериментальних досягнень. Звичайно, щоб відповісти на багато актуальних питань, потрібні нові емпіричні дослідження, однак база даних, яка вже доступна сьогодні, настільки велика, що проблема, яку мені довелося вирішувати, полягала в тому, як утримати цю книжку в припустимих межах і одночасно наповнити її якомога більшою кількістю важливих висновків з численних теоретичних та емпіричних досліджень. Хоча книга написана в першу чергу для студентів бакалаврату, сподіваюсь, що вона буде цікава більш широкому колу осіб, а також аспірантам і фахівцям, які хотіли б ознайомитися із сучасним оглядом еволюційної психології.

Перше видання цієї книжки готувалося з іншою метою, яку можна назвати революційною. Я написав книгу для того, щоб сотні професорів коледжів і університетів по всьому світу, які пишуть про еволюцію і поведінку людини, були мотивовані викладати формальні курси з еволюційної психології й організувати ці курси як частину навчальної програми з психології. Еволюційна психологія приваблює найяскравіші молоді таланти. Сподіваюся, що ця книга сприятиме цій тенденції і зробить посильний внесок у здійснення передбачення Чарльза Дарвіна.

Що нового у цьому виданні

Готуючи це видання, я переслідував дві мети. По-перше, хотів надати посилання на результати нових наукових відкриттів. З цією метою до видання було додано близько 200 нових джерел. По-друге, спираючись на появу нових теорій і наукових досліджень, я спробував заповнити низку важливих прогалин.

- Розширене охоплення культурної еволюції, зокрема, додано нову главу, присвячену коеволуції культури та гена.
- Нові докази невеликого схрещування між людиною сучасного типу і неандертальцями.
- Нові масштабні дослідження, що стосуються впливу овуляції на переваги жінки при виборі статевого партнера.
- Розширене обговорення еволюційних гіпотез, які не знайшли емпіричного підтвердження.
- Розширене обговорення емоції “відрази” як центральної для поведінкової імунної системи та “сексуальної відрази” як специ-

фічного сформованого захисного механізму та зв'язку з кращою стратегією вибору сексуального партнера.

- Відкриття нової ознаки фізичної привабливості: вигини талії і стегон.
- Результати нових наукових досліджень, присвячених емоціям *сексуального жалю* та пов'язаним з ними статевим відмінностям (ці дослідження проводилися в Норвегії, країні, яка надзвичайно чутлива до питання гендерної рівності).
- Переваги сексуальних партнерів серед напівкочового народу хімба в Намібії.
- Відкриття впливу шлюбу на тривалість життя людини.
- Обговорення “невідповідностей” між спадковим і сучасним середовищем.
- Нове обговорення методу еволюційного комп'ютерного моделювання й агентного моделювання.
- Вплив фізичної та поведінкової схожості дитини з батьком на внесок батька.
- Нова робота, присвячена відразі вагітних жінок до їжі.
- Дослідження відстеження погляду показують, що небезпечні хижаки привертають нашу зорову увагу навіть за наявності візуальних відтяжних чинників.
- Дослідження 53 культур показує вплив “обтяжливості родичів” на суїцидальні думки і суїцид в цілому.
- Тактика, яку використовують діти і батьки, щоби впливати один на одного.
- Вплив генетичної спорідненості, наприклад повнорідних братів і сестер на відміну від неповнорідних, на внесок родичів.
- Факти про ісландських вікінгів щодо причин їхніх набігів і факти, які вказують на те, що родинні зв'язки захищають від можливості бути вбитим під час набігів.
- Емпіричне спростування гіпотези, заснованої на важливості родинних зв'язків, про статеву невірність.
- Новий матеріал про системи взаємодопомоги, об'єднання ризиків та соціальне страхування.

- Використання соціальних мереж і кібербулінг у внутрішньосексуальній конкуренції.
- Дослідження, що відстежують погляд, виявляють спонтанні оцінки фізичної переваги.
- Предиктори індивідуальних відмінностей у схильності до статевої гіперчутливості.
- Риси характеру, позначені як *темна тріада*¹, служать надійним провісником сексуального обману і сексуальних домагань.
- Масштабне дослідження, в якому взяли участь 63 тис. осіб, виявило значні статеві відмінності при розладі сексуальної невірності (на відміну від емоційної невірності) серед гетеросексуалів, але не серед людей з іншою сексуальною орієнтацією.
- Нове дослідження сексуальних ревнощів серед жінок у Мозамбіку.
- Тактика, яку використовують жінки, котрі не схвалюють, коли чоловік бере на себе функцію охорони жінки.
- “Краще смерть, ніж безчестя” — величезне значення суспільної репутації.
- Нове дослідження 33 непромислових популяцій показує вплив чоловічого статусу на низку репродуктивних результатів.
- Нове дослідження про емоції гордості та сорому, викликані статусом і репутацією людини.
- Нове дослідження важливості фізичної переваги в сучасних статусних ієрархіях.
- Розширений матеріал, присвячений еволюційній психології релігії та ролі “великих богів” у масштабному співробітництві.

Спроби зрозуміти, як працює людська психіка, гідні всілякої поваги і хвали. У міру того, як еволюційна психологія продовжує розвиватися, ми починаємо відкривати таємниці, які хвилювали людей протягом багатьох тисячоліть. Яке наше походження? Чи існує зв'язок між нами та іншими формами життя? Які механізми нашої психічної діяльності є визначальними для нас як для *людей*?

¹ Темна тріада в психології — група, що охоплює три риси особистості: нарцисизм, макіавеллізм і психопатію. Їх називають “темними” через зловмисні, негативні для оточення особливості. Особистості з тріадою часто стають аб'юзерами та чинять домашнє насильство. — *Приміт. ред.*